

Інноваційний шлях розвитку суспільства можливо забезпечити, лише сформувавши покоління людей, які і мислять, і діють по-інноваційному. Звідси – значна увага до загального розвитку особистості, її комунікативних здібностей, засвоєння знань, самостійності у прийнятті рішень, критичності та культури мислення, розвитку інформаційних та соціальних навичок.

У сучасних економічних реаліях нікому не вдасться вижити без уміння користуватися телефоном. Так само і в майбутньому кожен змушений буде знатися на комп'ютері та Інтернеті.

Література:

1. Гордон Драйден, Джаннетт Вос. Революція в навчанні / Перекл. з англ. М. Олійник. – Львів: Літопис, 2005. – 542с.
2. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. авт. – уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н.; 2002, – 136с.
3. Ніколаєнко С.М. Освіта в інноваційному поступі суспільства. – К.: Знання, 2006. – 207с.
4. Освітні технології: Навч.-метод. посіб./ О. М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А. С. К., 2003. – 255с.

УДК 376.64:37(09)(477)

Заєць С.С.

ЗАПОЧАТКУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ОПКИ ДІТЕЙ-СИРИТ У РОСІЇ

Анотація. У статті проведений історико-педагогічний огляд проблеми влаштування та виховання дітей-сирит на теренах Російської імперії у XVIII столітті. Визначено основні засоби підготовки цієї категорії дітей до адаптації у тогочасному соціумі.

Аннотация. В статье произведен историко-педагогический анализ проблемы презрения и воспитания детей-сирот на территории Российской империи в XVIII веке. Определены основные способы подготовки этой категории детей к адаптации в социуме.

Annotation. On the basis of historical and pedagogical analysis of scientific sources the author lighted for children-orphans, which existed in Russia in the second part of XVIII century. The main ways of their adaptation to the future life are pointed out.

Специфіка і спрямованість соціальної політики Української держави в галузі дитинства полягають у тому, щоб всіляко сприяти пом'якшенню впливу на дітей негативних наслідків соціальних процесів, які відбуваються в суспільстві, створювати оптимальні умови для підтримки соціально незахищених категорій дітей, до яких насамперед належать біологічні та соціальні сироти, кількість яких невпинно зростає. Щорічно майже 900 новонароджених стають соціальними сиротами в перші дні життя у зв'язку з відмовою від них матерів уже в пологових будинках.

Проблемам сирітства, причинам поширення соціального сирітства та соціальним наслідкам позбавлення дітей батьківської опіки присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців: С.А.Воскобойнікової, Б.С.Кобзаря, А.Ліханова, Н.Ф.Міщенко, А.М.Нечаєвої, Є.М.Рибінського, В.С.Яковенка.

Однак ці питання не втрачають своєї актуальності й сьогодні – в час, що позначений кризовими явищами в українському суспільстві, наслідком яких є збільшення кількості дітей-сиріт та дітей, що залишилися без піклування батьків. Це активізує пошуки в напрямі винайдення оптимальних умов, які забезпечували б не лише утримання таких дітей у матеріальному аспекті, а й сприяли б їхній соціальній адаптації, формуванню в них певних особистісних рис і якостей, умінь і навичок для майбутньої самостійної життєдіяльності у відкритому соціумі. У цьому контексті доцільним є звернення до досвіду минулого. Його вивчення надасть змогу ознайомитися з різними підходами до розв'язання цієї проблеми, поповнить історію педагогіки новими фактами, що сприятиме її подальшому розвитку та збагаченню.

Історія перебування покинутих дітей в інституційних закладах опіки сягає своїм корінням у далеке минуле. Перший такий заклад з'явився в Константинополі 335 року; притулки для сиріт створювалися священнослужителями в Італії в епоху Середньовіччя як спосіб боротьби з дітовбивством. Одним із перших став притулок, відкритий 787 року в Мілані [2].

У 1212 році було засновано шпиталь Сан Спиріто в Римі. Згодом подібні установи відкрилися в інших містах Італії. Наприкінці XIII та на початку XIV століття найбільша їх кількість існувала у Флоренції [3, 263].

Поступово такі заклади набули поширення в інших країнах Європи, здебільшого у Франції. Саме французьку модель опікування дітей-сиріт та дітей, що залишилися без піклування батьків, запозичила Російська імперія [4].

Необхідність створення суспільних закладів опіки на початку XVIII століття в Росії, як і в інших країнах Європи, зумовлювалася зростанням дітовбивства – проблема, що непокоїла уряд, спонукаючи до пошуку адекватних способів її вирішення. Один із них був запропонований реформатором І.Бецьким. Під його керівництвом і за погодженням імператриці Катерини II було збудовано два притулки для виховання із підкинутих дітей нового класу міщан. Один у Москві (1764), другий – у Санкт-Петербурзі (1770). У 1786 році аналогічний заклад відкрився в Ярославлі.

Згідно з розробленою І.Бецьким програмою, Московський притулок очолювався головним попечителем, від якого вимагалася мати гарну освіту, досвід виховання дітей, уміння вести господарство.

Піклувальна рада закладу складалася з шести знатних осіб, на яких покладався обов'язок допомагати в здійсненні контролю за станом справ і грошима, що надходили на його утримання. Кошти збиралися за сприяння попечителів та попечительниць в усіх місцях Російської імперії серед „знатных, духовных и светских персон и тамошних жителей” [1].

У закладі працювали головний наглядач і головна наглядачка, скарбник, економка, лікар, повивальна бабка, два священники, годувальниця, няньки (кріпосні й вільні) для найменших дітей, учителі словесності. Кількість працівників передбачалося змінювати відповідно до кількості дітей, щоб створити сприятливі умови для їх утримання та виховання.

На думку І.Бецького, головний наглядач повинен був відповідати певним вимогам. Це мав бути „муж богоязливый, честный, трудолюбивый, женатый и в воспитании детей искусный, знающий в нужнейших мастерствах, рукоделии и домостроительстве” [1]. Щодо головної наглядачки, на її посаду призначалася „разумная женщина, после 35-40 лет”, яка здійснювала „главное смотрение за всем

женским полом, бельем и детьми от 6-7 лет обоего пола”. Вона також мала „знать все женские работы для примера” [1].

Серед контингенту притулку переважали немовлята, які залишилися без піклування батьків. Щоб охопити якомога більшу кількість таких дітей, у другому розділі програми, розробленої І.Бецьким, наголошувалося на тому, що поліцейський не мав права затримувати людину з новонародженою дитиною, а повинен був привести її до притулку, нічого не розпитуючи. Той, хто приймав дитину, міг запитати лише про те, чи є дитина хрещеною. За кожну принесену дитину видавали 2 карбованці. Головний наглядач записував день, коли принесли дитину, її стать, одяг, особливі прикмети. Якщо дитина була нехрещеною, її хрестили в церкві, що існувала при притулку.

Окрема увага надавалася харчуванню дітей. У програмі І.Бецького, зокрема, зазначалося, що сиріт слід „кормить приличной едой”, використовуючи при цьому свіжі, смачні, корисні, натуральні продукти. Харчувалися діти три рази на день. Посуд повинен був бути не мідним, а „железным и прочим полезным”.

Якщо не було годувальниці, до двох років дитиною опікувалася нянька.

З 3 до 6 років дівчата і хлопчики жили разом і виконували різні види легкої праці.

З 7 до 11 років діти відвідували школу (1 година на день), де вивчали засади віри та читання. Хлопчиків навчали в’язати панчохи, ковпаки, сіті, залучали до роботи в саду. Дівчата опановували навичками прядіння, в’язання, ткацтва стрічок, плетення мережив.

З 11 до 14 років хлопчики продовжували навчатися означеним ремеслам, а дівчата, крім подальшого вдосконалення названих навичок, навчалися пекти хліб, прати, виконувати різноманітні хатні справи. Заняття в школі включали письмо, арифметику, Катехізис.

Починаючи з 14-15 років, хлопчиків віддавали на навчання в різні майстерні (за вибором) на 4-5 років. Діти, які виявляли здібності до науки, продовжували навчання в Імператорському Московському університеті, а схильні до малювання направлялися до Академії малярств. Залучення до навчання у вищих закладах поширювалося як на хлопчиків, так і на дівчат.

Таким чином, Московський притулок розглядався не лише як місце утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а й як заклад, що забезпечував їхнє виховання, формування вмінь і навичок, які могли стати їм у нагоді в майбутній самостійній життєдіяльності, забезпечуючи в такий спосіб соціальну адаптацію в суспільстві.

Якщо у віці 20 років вихованець притулку одружувався з дівчиною, яка також перебувала в цьому закладі, подружжя продовжувало жити там ще 3-4 роки. Їм дозволялося працювати в майстернях, а вироблену продукцію продавати й залишати собі зароблені кошти. Однак заборонялося одружуватися з дівчатами-кріпачками.

Після завершення терміну перебування в закладі вихованці одержували новий суконний одяг, 2-3 сорочки, 2-3 краватки, 2-3 хустинки, капелюх, панчохи, чоботи, черевики, ранець, 1 карбованець, паспорт.

Випускники мали влаштуватися на роботу і зарекомендувати себе не лише як фахівці в певному виді діяльності, а й як гарні, порядні люди. Тому, хто одержував через рік позитивні рекомендації від своїх роботодавців, видавалося 5 карбованців з каси притулку.

Програма, розроблена І.Бецьким, забороняла застосовувати стосовно дітей тілесні покарання. Натомість вихованцям, які скоювали погані вчинки, заборонялося спілкуватися з іншими дітьми, їх ставили навколішки, обмежували в їжі. Спосіб покарання обирався залежно від віку дитини. Випадки крадіжок у дитячому середовищі обговорювалися тільки з дітьми, не залучаючи до цього працівників притулку. Якщо ж останні були помічені в крадіжках чи недостатній увазі до дітей, на них накладався штраф, вони виганялися з роботи, про їхні негативні вчинки „оповещалась округа”.

Якщо хлопчик, помічений у крадіжках чи інших негативних вчинках, не виправлявся, його відправляли в солдати або матроси, а в дівчат відбиралися всі вигоди, які вони могли отримати після випуску.

Останнє мало неабияке значення. Адже передбачалося, що виховний будинок надаватиме своїм випускникам певні привілеї. З-поміж них можна назвати такі, як: всі діти ставали вільними, одержували паспорти і 20 карбованців або атестат і 10 карбованців.

Будинок, в якому розміщувався притулок, був „найграндіознішою і найкрасивішою спорудою такого призначення в Європі” [5]. Однак, незважаючи на це і добрі наміри І.Бецького, зафіксовані ним у розробленій програмі умови перебування в притулку бажали бути кращими. Підтвердженням цього можуть бути такі факти: із 523 дітей, які перебували в Московському притулку в 1764 році, 424 дитини померли того ж року; в 1767 році 1074 з 1089 дітей, які були зараховані до цього закладу на виховання, також померли. Основна причина великої дитячої смертності полягала у відсутності необхідної кількості годувальниць для немовлят, а також в інших порушеннях, які допускалися з боку обслуговуючого персоналу та керівництва.

Отже, наміри І.Бецького дати дітям-сиротам освіту не здійснилися повною мірою. З метою поліпшення ситуації, що склалася, насамперед забезпечення належної опіки й годування немовлят, було вирішено віддавати їх годувальницям у навколишні села. Годувальниці отримували платню в розмірі 2 карбованці на місяць та доплату в такому ж розмірі, якщо через дев'ять місяців (згодом у віці п'яти років) дитина поверталася до притулку живою [4, 46].

Подальші пошуки способів поліпшити умови утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, зумовлювалися тим, що в наступні роки їхня кількість продовжувала стрімко зростати, здебільшого через збільшення чисельності немовлят, народжених поза шлюбом. Як правило, матерями ставали молоді селянки, які приїздили до міст і працювали служницями. Саме бідність молодих жінок, які не могли залишити роботу й доглядати дітей, спонукала їх відмовлятися від них. До другої половини ХІХ століття до Московського притулку щороку поступало 17 000 дітей, у цей же час було проведено деякі реформи щодо їхнього перебування в закладі.

Проведений історико-педагогічний огляд проблеми влаштування та виховання дітей-сиріт засвідчує, що перші спроби її вирішення на теренах Російської імперії припадають на ХVІІІ століття і пов'язані із створенням притулків у Москві, Санкт-Петербурзі та Ярославлі. Найбільшим серед них був Центральний Московський притулок, створений за ініціативою Івана Бецького, який не лише висунув ідею створення такого закладу, а й розробив докладну програму його функціонування. Однак через певні об'єктивні причини його ідеї не набули повного втілення. Проте,

започаткований досвід не залишився без уваги й набув подальшого розвитку в наступні періоди.

Література:

1. Бецкой И. Учреждение императорскаго воспитательнаго для приносимых детей дома и госпиталя для бедных родильниц в столичном городе Москве. – Изд.2-е. – Ч.1-3. – СПб.: Императорская Академия Наук, 1767.
2. Langmeir J., Matejcek Z. Psychological deprivation in childhood. – 3rd Edition, Ed. G.L.Mangan. – N.Y.: John Willey, 1975. – P.74.
3. Trexler R. Foundling of Florence 1395 – 1445 // History of Childhood Quarterly. – 1973. – N1. – P.259-284.
4. Ransel D.L. Abandonment and fosterage of unwanted children: The women of the foundling system, in The in Imperial Russia: New lines of historical research. – Urbana: University of Illinois Press, 1978. – P.137-145.
5. Zamoyski A. 1812: Napoleon's fatal march on Moscow. – London: Harper Collins, 2004. – P.342.

УДК 37(09)

Касьян Т.К.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПИСАНКАРСТВА Й БАТИКА В ІСТОРИЧНОМУ Й ТЕХНОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТАХ

Анотація. У статті розглянуто історичні витоки й технологічні аспекти писанкарства та батика, їх ідентичність і відмінність.

Аннотация. В статье рассмотрены исторические истоки возникновения и технологические приемы писанкарства и батика их идентичность и отличие.

Annotation. The article deals with the historical origin and technological devices of eggs decoration and „Batik” technique, their identity and difference.

Постановка проблеми. Прослідкувати спільне й відмінне між писанкарством і батиком в історичному й технологічному аспектах.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Робота виконана згідно з планом НДР кафедри образотворчого й декоративно-прикладного мистецтва ЧНУ ім. Богдана Хмельницького.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. У мистецтвознавчій і науково-методичній літературі широко репрезентовані історичні витоки гарячого „батика” і його традиційна техніка (роботи Р. Гильман, М. Синеглазова), а також досить повно представлений історичний огляд і технологічні особливості писанкарства (В. Манько, А. Малиніна, І. Малиніна, О. Гріднева). Проблемі порівняльного аналізу присвячено дисертаційні дослідження (Т. Печенюк та ін.)

Мета роботи – розглянути єдність творчого джерела в історичному аспекті й ідентичність технологічних прийомів писанкарства й батика.

Розпис по тканині не є національним українським видом мистецтва. Історичне коріння гарячого батика пов'язане з Індонезією та Близьким сходом, проте в останні десятиліття мистецтво батика розповсюджується по всьому світі, зокрема й по Україні, займаючи своє місце в національному декоративно-прикладному мистецтві. Техніка батика набула такої популярності, що стала предметом